

Извештај о спроведеној анализи ефеката Нацрта закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом

ПРИЛОГ 2:

Кључна питања за анализу постојећег стања и правилно дефинисање промене која се предлаже

Рађање деце далеко испод потреба простог обнављања становништва обележава и демографски развој и демографски моментум Републике Србије.

Република Србија се са феноменом недовољног рађања суочила још средином прошлог века. Већ у 1971. години стопа укупног фертилитета била је за око 15% нижа од потреба просте замене генерација у Централној Србији, односно за готово 20% у АП Војводини. У том интервалу вредности стопа се углавном стабилизују у следеће две деценије на оба подручја.

Ниво рађања према подацима који се односе на 2006. годину је чак 30% испод потреба простог обнављања становништва, када се Република Србија посматра као целина (без података за АП Косово и Метохија), што значи да ће следећа генерација жена бити за готово једну трећину мања по броју у односу на садашњу.

Феномен недовољног рађања деце је законит процес који није успело да избегне ниједно развијено друштво. Но, недовољно рађање деце није реалност само у развијеним земљама и не само западне цивилизације. Данас се, према процени Уједињених нација 83 државе света суочавају са рађањем деце испод потреба просте замене генерација.

Искуства развијених земаља указују да, без обзира на значајне разлике у економским, друштвено-политичким и вредносним системима, као и институционалној основи популационе политике, постоји значајан степен униформности у погледу циљева, праваца мера, као и дефинитивног израза примењених мера. Но, максимални утврђен ефекат је пораст завршеног фертилитета до 10%. Разматрање недовољне ефикасности мера које се спроводе, указује да политички одговор мора бити интензиван, целовит, истраживачки, директан, дугорочан, стратешког типа.

У Стратегији подстицања рађања (Службени гласник РС, број 25/18) је као Општи циљ одрживог демографског развоја Републике Србије утврђено постизање стања тзв. стационарног становништва у Републици Србији, тј. обим и структура становништва који ће омогућити да следеће генерације буду исте величине као и постојеће. Овај ниво простог обнављања становништва или замене генерација значи да на индивидуалном нивоу једна жена у свом репродуктивном периоду треба да се надомести са једним женским дететом, тј. да нето стопа репродукције буде једнака јединици. У нашим условима, где је смртност становништва ниска а ниво рађања деце испод нивоа потребног за замену генерација, нето стопа репродукције је на нивоу око јединице када је кохортна стопа укупног фертилитета на нивоу око 2,1 детета по жени.

Полазећи од чињенице да је Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“, бр. 113/17, 50/18, 46/21-УС, 53/21-УС, 66/21 и 130/21) који се примењује од 1. јула 2018. године, а који је у међувремену, више пута мењан и допуњаван, као и потреба да се даље унапређује, Министарство за бригу о породици и демографију формирало је Радну групу за израду Нацрта закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом. У састав Радне групе, поред представника овог министарства, ушли су и представници Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства финансија и Удружења грађана "Маме су закон".

Радна група је у свом раду користила податке Информационог система за јединствену исплату права, с циљем даљег унапређења финансијске подршке породици са децом.

Такође, представници удружења грађана која се баве породицом и децом, на одржаним састанцима имали су могућност да изнесу своје идеје и сугестије које се односе на унапређење Закона о финансијској подршци породици са децом.

Уставни суд је у предмету IУ3-299/2018 својом одлуком од 22. децембра 2022. године прогласио неуставном одредбу члана 17. став 4. Закона о финансијској подршци породици са децом и њено објављивање у „Службеном гласнику Републике Србије одложио за шест месеци.

По разматрању свих предложених решења и њихових економских ефеката приступило се могућим изменама и допунама законских одредаба како би се додатно побољшао материјални положај породица са децом.

Кључна питања за утврђивање циљева

Доношење Закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом још једном одражава чврсто опредељење државе да рађање деце не би смело да погоршава економски, а тиме и друштвени, положај породица са децом. Држава мора да преузме на себе део трошкова рађања деце и њиховог издржавања и школовања.

Предложене измене и допуне Закона првенствено треба да побољшају материјални положај предузетница и других радно ангажованих породиља по основу флексибилних облика рада. Наиме, имајући у виду да у Републици Србији, по налазима релевантних студија,¹ на свака два мушкарца-оснивача нове фирме долази једна жена, као и да је врло сличан однос међу половима власника фирми које преживе почетни период, предлагач Нацрта закона има за циљ уклањање институционалних услова који ограничавају могућности за женско предузетништво и негативно утичу на мотивацију и намере жена да оснивају и воде сопствени посао.

Предложене одредбе омогућавају женама предузетницама да се не одвајају од тржишта рада и својих клијената на тај начин што мајка детета може да договори са оцем детета, који је у радном односу код послодавца да користи одсуство са рада ради неге детета и посебне неге детета, а уколико је отац детета предузетник, да може користити остале накнаде по основу неге детета и посебне неге детета.

Основни циљ доношења и спровођења законских промена предложених у Нацрту закона је изједначење положаја жена предузетница са женама запосленим код послодавца и у складу је са Акционим планом за спровођење програма Владе (АПСПВ).

За остваривање постављеног циља неопходно је:

- 1) Омогућити предузетницама остваривање права на остале накнаде по основу рођења и неге детета у трајању од две године за рођење трећег и сваког наредног детета;
- 2) Стварање могућности да предузетнице могу да пренесу остале накнаде по основу неге детета на партнера који је предузетник;
- 3) Стварање могућности да отац детета који је у радном односу користи права на одсуство са рада ради неге детета и посебне неге детета када је мајка предузетница.

Остваривање наведених промена 1)-3) су показатељи степена постизања постављеног циља.

¹ : GEM (Global Entrepreneurship Monitor) – 2022/2023 Global Report стр. 185. и 186. (2023)

Кључна питања за идентификовање опција јавних политика

Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“, бр. 113/17, 50/18, 46/21-УС, 53/21-УС, 66/21 и 130/21) једини начин је за решавање проблема.

Законом о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом овако уређено право на накнаду зараде за време одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета оца детета када је мајка детета лице које самостално обавља делатност и остале накнаде по основу рођења и неге и посебне неге детета, гарантује брзо, ефикасно и стабилно остваривање ових права.

Кључна питања за анализу финансијских ефеката

За исплату права на одсуство са рада ради неге детета и одсуство са рада ради посебне неге детета и накнаду зараде, односно накнаду плате оца детета, ако је мајка детета лице које самостално обавља делатност потребна су средства у износу од 17.000.000 динара.

Треба имати у виду да мајка детета већ користи право на остале накнаде по основу рођења и неге детета, која се исплаћује у нето износу, из чега произлази да ће износ средстава који је потребан за накнаду зараде, односно накнаду плате оца детета приликом коришћења права, када се мајка и отац детета о томе договоре, бити нешто већа из разлога што се накнада зараде оца детета исплаћује у бруто износу.

Такође, напомињемо да категорија лица корисника овог права – мајке предузетнице се односи на број од око 2.000 жена предузетница.

Средства за реализацију права прописаних Законом о финансијској подршци породици са децом у 2023. години опредељена су у буџету Републике Србије на разделу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања: Програм 0903 – Породично-правна заштита грађана, Програмска активност – 0001 – Права корисника из области заштите породице и деце, Функција 040 – Породица и деца, Економска класификација 472 у износу од у износу од 87.388.788.000,00 динара.

Кључна питања за анализу економских ефеката

Закон нема директног утицаја на стварање нових привредних субјеката и тржишну конкуренцију. Међутим, очекује се да ће примена предложених решења омогућити побољшање услова пословања предузетница и њихов материјални положај, тако што ће створити могућност женама предузетницама да се не одвајају од тржишта рада и својих клијената тако што мајка детета може да договори са оцем детета, који је у радном односу код послодавца да користи одсуство са рада ради неге детета и посебне неге детета, а уколико је отац детета предузетник, да може користити остале накнаде по основу неге детета и посебне неге детета.

Ово би требало да се повољно одрази на број новооснованих привредних субјеката, као и на стопу опстанка малих привредних субјеката (посебно тзв. породичних фирми).

ПРИЛОГ 7:

Кључна питања за анализу ефеката на друштво

Доношење Закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом још једном одражава чврсто опредељење државе да рађање деце не би смело да погоршава економски, а тиме и друштвени, положај породица са децом. Држава мора да преузме на себе део трошкова рађања деце и њиховог издржавања и школовања.

Предложене одредбе омогућавају женама предузетницама да се не одвајају од тржишта рада и својих клијената на тај начин што мајка детета може да договори са оцем детета, који је у радном односу код послодавца да користи одсуство са рада ради неге детета и посебне неге детета, а уколико је отац детета предузетник, да може користити остале накнаде по основу неге детета и посебне неге детета.

Генерално, уколико би се остварили дефинисани циљеви из Закона о финансијској подршци породици са децом, ефекти би се осетили у области привреде кроз повећање броја трудничких и породилјских одсустава.

Неопходно је да ове промене прати и јавна управа кроз повећање ефикасности рада, дигитализацију и већу доступност остваривања права корисника.

Кључна питања за анализу управљачких ефеката

Подзаконски акти: Правилник о ближим условима и начину остваривања права на финансијску подршку породици са децом ("Службени гласник РС", број 58/18) и Правилник о ближим условима, поступку и начину остваривања права на одсуство са рада или рада са половином пуног радног времена ради посебне неге детета "Службени гласник РС", број 56/18 ускладиће се по ступању на снагу Закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом са ти законом..

